

שאלות ותשובות לסיכום ולחזרה

פרק ראשון; דף ב

א. מתי בודקים את החמץ והיכן?

אור לארבעה עשר בניסן בודקים את החמץ לאור הנר. תקנו לבדוק בערב, שעה שבני אדם מצויים בבתיהם ואור הנר בו יפה לבדיקה (רב נחמן בר יצחק להלן ד) יותר מביום (ירושלמי). וסמכו בדיקת חמץ לאור הנר מדרשת המקראות (ז):

א. יש לבדוק בתחילת הלילה (פוסקים), כשיש עדיין מעט אור בחוץ (ראב"ד). יש מפרשים מיד בצאת הכוכבים (עפ"י ח"י והגר"י; משנ"ב). ויש מפרשים מעט קודם לכן (ב"ח ומג"א).

ב. יש מי שאומר שאם בא להקדים לבדוק ביום י"ג – רשאי, ויבדוק לאור הנר (ר"ן בשם בעל המאור. והב"ח (תלג) פירש אחרת את דברי בעה"מ). ואולם כתבו פוסקים (על פי הירושלמי) שאין בדיקת הנר יפה אלא בלילה הלכך אם בא להקדים ביום י"ג אינו רשאי (עפ"י רמב"ן ור"ן להלן, ועוד. ובאכסדרה שאורה רב – יש סוברים שגם לכתחלה רשאי לבדוק ביום לאורה. ע' להלן ח). הרבה פוסקים מקלים לבדוק לכתחילה אור לי"ג וכד' לאור הנר. ואף לדעת האוסר, בדיעבד עלתה לו בדיקה זו אם נכנס שלא להכניס שם חמץ אחר כך (ולענין ברכה ע' להלן ו; עפ"י שער הציון תלג אות יב).

רבי יהודה אומר: בודקים אור י"ד, בי"ד שחרית ובשעת הביעור. [רב חסדא ורבה בר רב הונא (י): סוברים שלרבי יהודה צריך לבדוק שלש פעמים. ואולם רב יוסף הקשה על כך והסיק על פי הברייתא שגם לרבי יהודה אינו בודק אלא פעם אחת]. אין צריך לבדוק אלא במקום שמכניסים בו חמץ, אבל כל מקום שאין מכניסים בו חמץ אין צריך בדיקה, כפי שיפורט להלן ח.

א. כתבו כמה ראשונים שחיוב בדיקה הוא מדאורייתא כל שלא ביטל חמצו. ויש סוברים שאינה אלא מדרבנן [אבל מהתורה אין עוברים על חמץ שאינו ידוע] (עב"י וב"ח ומקו"ח תלא – בדעת כמה ראשונים).

ובשו"ע הגר"י (תלג, יב-יג) כתב שמהתורה אין חיוב בדיקה אלא במקום שרגילים להשתמש בו בחמץ בתדירות, אבל מתקנת חכמים יש לבדוק בכל מקום שיתכן ונכנס שם חמץ באקראי כגון במרתף יין שהשמש נכנס אליו לעתים באמצע הסעודה ופתו בידו. בירושלמי למדו בדיקה מהכתוב ושמרתם. יש מי שפירש גדר הדין להיות הבית משומר מחמץ אצל האדם, שידע שאין לו בו חמץ, ואפילו אם באמת לא היה שם חמץ, עשה מצוה גמורה בבדיקה בכך שעל ידה נודע לו שאין חמץ בביתו (עפ"י אבני נזר י"ד א, יא יז).
ב. פשוט המשנה מורה שבמקום שאין מכניסים בו חמץ אין בו חיוב בדיקה כלל, אף אם לא ביטל את חמצו (וכן מוכח מדברי הראשונים שתקנת ביטול מאוחרת היא). ויש מי שנסתפק האם יש חיוב ביטול כלפי אותם מקומות, אם לאו (ע' בשפת אמת).